

# Reformatorn Assar Lindbeck – Lindbeckkommissionen och dess uppföljare

nr 2 2021 årgång 49

*Assar Lindbeck åtog sig hösten 1992 med kort varsel att på statsministerns uppdrag leda en kommission med syfte att kartlägga orsakerna bakom den dåvarande ekonomiska krisen och komma med förslag till förbättringar. I ledningen för en liten grupp handplockade medarbetare producerade han inom loppet av tre månader en rapport med 113 förslag till åtgärder, varav många därefter genomförts. En uppföljning sju år senare om hur väljarna ska kunna utkräva ansvar av sina politiker väckte betydligt mindre uppseende.*

Lindbeckkommissionen, som egentligen hette Ekonomikommissionen, kom till för att statsminister Carl Bildt i november 1992, när svensk ekonomi befann sig i den värsta krisen sedan 1930-talet, vände sig till Assar Lindbeck för att få råd. Rådsvillheten var stor hos de flesta när det traditionella ankaret för svensk ekonomisk politik, den fasta växelkursen, just hade kollapsat och därmed även ”den enda vägens ekonomiska politik”, samtidigt som ekonomin befann sig i fritt fall.

Assar tackade ja till att leda en kommission men ställde flera villkor. Han krävde att själv få bestämma vilka som skulle bli ledamöter i kommissionen. Han krävde också att kommissionens analys och förslag till åtgärder inte bara skulle handla om den akuta krisen utan också om de underliggande orsakerna till krisen och att en rapport skulle bli klar inom tre månader. Carl Bildt accepterade villkoren.

Resultatet blev en liten kommission, där jag hade förmånen att ingå, med endast tre ledamöter utöver Assar samt två sakkunniga och en sekreterare. Ledamöterna var Torsten Persson, professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet och, liksom Assar, verksam vid IIES, Olof Petersson, då docent, senare professor i statskunskap vid Uppsala universitet, jag själv, nationalekonom och knuten till SNS. De sakkunniga var professorerna Agnar Sandmo, Bergen och Niels Thygesen, Köpenhamn, båda framstående nationalekonomer. De bidrog med sin kunskap och med ett utifrånperspektiv men deltog inte i själva skrivandet. Sekreterare var tekn dr Per Molander, då knuten till finansdepartementet. Per deltog i arbetet på samma sätt som vi ledamöter. Till vår hjälp hade vi en fantastisk assistent, Siv Milton, som var utlånad från finansdepartementet.

Vårt arbete inleddes i slutet av december. Det blev intensivt. En kort och kärnfull rapport med 113 förslag till åtgärder skickades som utlovat till trycket efter två månader och publicerades i mars 1993. Rapportens titel blev *Nya villkor för ekonomi och politik*.

## **BIRGITTA SWEDENBORG**

är PhD i nationalekonomi från UCLA. Hon har tidigare varit bl a biträdande chef för dåvarande IUI (numera IFN) och vice VD för SNS. Hennes forskning har huvudsakligen varit inriktad på internationella direktinvesteringar, internationella prisskillnader, regleringar och politisk ekonomi. Hon var ledamot av Lindbeckkommissionen och dess uppföljare, SNS-rapporten *Politisk makt med oklart ansvar*. b.swedenborg@gmail.com

Jag vill särskilt tacka Olof Petersson för värdefulla synpunkter. Olof är inte bara en minnesgod medkommissionär utan också uppdaterad vad gäller politiska förändringar.

Det följande är en kort rekapitulation av kommissionens arbete och inflytande med tonvikt på Assars bidrag – i ett nästan 30-årigt perspektiv. Det är en påminnelse om både Assars stora betydelse och detta viktiga arbete som i så hög grad bar hans signatur. Men jag vill också peka på att det fanns en fortsättning som många inte känner till, nämligen den rapport som kommissionens ledamöter utarbetade flera år senare (Lindbeck m fl 2000).

För den som vill veta hur Assar själv i efterhand såg på Lindbeckkommissionens arbete vill jag hänvisa till hans memoarer *Ekonomi är att välja* (2012) samt hans artikel *Lindbeckkommissionen och framtiden* i ett specialnummer av *Ekonomisk Debatt* (Lindbeck 2013) som ägnades åt Lindbeckkommissionen i ett 20-årsperspektiv.

## 1. Lindbeckkommissionens arbete

Uppdraget var som klippt och skuret för Assar. Hans breda kunskap om svensk ekonomi, analytiska förmåga och förståelse av de underliggande problemen liksom hans obändiga energi styrde arbetet. Men även om Assar dominerade växte rapporten fram i en öppen och respektfull dialog. På delområden där vi behövde fördjupade kunskaper intervjuade vi dem som var mer kunniga än vi och ofta beställde vi (främst Assar) expertrapporter. Totalt 27 expertrapporter publicerades så småningom i två bilagevolymer.

Den korta utredningstiden gjorde att vi i hög grad fick förlita oss på tidigare kunskaper. Olika ledamöter bidrog med olika specialkunskaper i det gemensamma arbetet och vissa experters vittnesmål hade stor påverkan på analys och slutsatser. Jag minns särskilt Gabriel Urwitz om bankkrisen, K G Scherman om socialförsäkringarnas utformning och Inga-Britt Ahlenius om betydelsen av politiska institutioner.

Vi höll ett tiotal regelrätta sammanträden då vi hörde experter eller då de externa sakkunniga deltog. Men som jag minns det träffades vi informellt praktiskt taget dagligen, vilket underlättades av att vi satt tillsammans i lånade lokaler på finansdepartementet. I finansdepartementet höll vi vattentäta skott gentemot departementets övriga verksamhet. Efter de långa arbetsdagarnas slut lämnades inga papper kvar. När en utredning börjar närma sig slutet av sitt arbete är det brukligt att man under hand meddelar departementsledningen vad man kommit fram till. Men Assar höll styvt på att alla skulle behandlas lika. Så det var först i gryningen dagen för presentationen, tisdagen den 9 mars 1993, som finansminister Anne Wibble och hennes medarbetare insåg att de hade fått en ambitiös politisk agenda i sina knän.

## 2. Rapportens struktur

Assar hade redan från början en klar uppfattning om hur han ville lägga upp huvuddelen av rapporten. Det blev en klar och tydlig struktur. I inledningskapitlet beskrivs det aktuella krisläget och dess orsaker. I följande kapitel organiseras analysen kring tre centrala ekonomisk-politiska mål, nämligen

makroekonomisk stabilitet (som inkluderar hög och jämn sysselsättning), effektivitet och ekonomisk tillväxt. Det var inom dessa områden som Sverige hade problem. Vi tog inte upp ett annat viktigt mål för den ekonomiska politiken: fördelning. Skälet var att vi inte tyckte att det var ett mål som Sverige hade misslyckats med att uppnå. Sverige hade då en jämnare fördelning av både inkomster och konsumtion av välfärdstjänster än något annat land. I dag är fördelningen inte lika jämn men fortfarande mycket jämn i internationell jämförelse.

Efter den ekonomiska analysen diskuterar ett särskilt kapitel det politiska systemet under rubriken Demokrati. Här kunde Olof Petersson som statsvetare ge särskilt viktiga bidrag. Rapporten avslutas med ett sammanfattnings- och slutsatskapitel. Förutom att den hade en tydlig struktur var rapporten också pedagogisk och välskriven, mycket tack vare att Assar gick igenom hela rapporten stilistiskt. Därmed blev det en enhetlig stil trots flera författare. Detta är ett exempel på hur han tog ansvar för varje del av arbetet.

Varje delavsnitt följs av nummerade och konkreta förslag till reformer. Förslagen följer naturligen av den föregående analysen. De flesta är inte originella utan hade funnits med i den allmänna debatten under längre eller kortare tid. Det som är originellt är hur de passar in i ett större sammanhang, där de problem de ska lösa blir en del av orsakerna till att svensk ekonomi hade utvecklats allt sämre och till sist hamnat i en djup kris. Som Assar uttryckte det fungerade kommissionen i viss mån som en katalysator för idéer som cirkulerade i internationell och inhemsk diskussion.

Medan många observatörer såg 1990-talskrisen som orsakad av internationella konjunkturstörningar och specifika misstag i den svenska konjunkturpolitiken såg kommissionen problemen som resultatet av beslut och politiska åtgärder som ofta låg långt tillbaka i tiden.<sup>1</sup> Vi pekade på att Sverige redan på 1970-talet började få problem med en långsam produktivitetsutveckling, tendenser till stora offentliga budgetunderskott, snabb inflation med återkommande kostnadskriser som i sin tur tvingade fram devalveringar. De återkommande makroekonomiska kriserna som började på den tiden och kulminerade i 1990-talskrisen – akut i form av en finanskris – berodde således på en krock mellan försöken att hålla en fast växelkurs och en stark inhemsk inflationstrend för löner och priser. Till de stabiliseringspolitiska problemen kom problem med effektivitet och tillväxt. De ekonomiska problemen berodde i sin tur ofta på tidigare politiska åtgärder och institutionella brister.

I rapporten skrev vi: *”Den svenska ekonomins kris är ... också politikens och institutionernas kris.* Det är inte endast, eller ens i huvudsak, fråga om specifika misstag i den ekonomiska politiken, utan om svagheter i det politiska systemets allmänna funktionssätt” (SOU 1993:16, s 15) Det var detta sammanfogande av ekonomiska och politiska aspekter som utmärkte kommissionens synsätt.

<sup>1</sup> Lars Jonung i en färsk text står fast vid den förra tolkningen inte minst vad gäller specifika misstag i den svenska konjunkturpolitiken (Jonung 2020).

Ovanligt för en statlig utredning var också betoningen av bristerna i själva det politiska beslutsfattandet. Kommissionen konstaterade att ett vanligt antagande bakom förslag till ekonomisk-politiska åtgärder är att staten vill, och kan, vara ett instrument för *allmänintresset*. Men det är inte realistiskt. Vad staten faktiskt gör styrs i hög grad av regeringens vilja att bli omvald och partiernas politik speglar ofta inflytandet av olika *särintressen*. Det var provocerande men det byggde på insikter från *public choice* eller politisk ekonomi, en inriktning som belönats med ett nobelpris i ekonomi några år tidigare (James Buchanan 1986). Det var samtidigt något Assar hade direkt erfarenhet av från sina analyser av bl a jordbruks-, bostads- och arbetsmarknadspolitiken. Många av de 113 förslagen handlade därför om politiska reformer som skulle öka genomslaget för allmänintresset.

### 3. Mottagandet

Rapporten fick ett enormt genomslag. Till det bidrog förstås det allvarliga krisläget men också en ovanligt läsbar rapport liksom Assars slagkraftiga sätt att presentera den. Medierna uppvisade en provkarta på reaktioner. En del talade om ”en fredlig statskupp” och andra om ”en bomb i det svenska samhället”. Många gick igenom alla våra förslag i detalj – dag efter dag – och förklarade bakgrunden till dem. Vänliga rubriker talade om ”Beska men nödvändiga piller” medan en mindre vänlig rubrik var ”Nu skall piskan vina över det svenska folket”.<sup>2</sup> Intressegrupperna formerade sig på det förväntade sättet. Debatten – och folkbildningen – pågick under mer än ett halvår.

Men hur mycket kom att faktiskt genomföras?

### 4. Kommissionens förslag

De 113 förslagen kan indelas i förslag om *specifika åtgärder* och förslag som ville ändra *regelsystem* och *politiska institutioner*. Det var främst genom den senare gruppen av åtgärder som kommissionen skilde sig från tidigare utredningar om ekonomisk politik. Många av förslagen kom att genomföras helt eller delvis. De förslag som framför allt kom att genomföras var de som hänförde sig till den akuta krisen och den långsiktiga stabiliseringspolitiken. Viktiga strukturreformer på illa fungerande marknader eller institutionella förändringar som inte tycktes relaterade till uppenbara ekonomiska problem genomfördes i mindre grad.

#### *Den akuta krisen*

Bland de specifika åtgärder som genomfördes var de som skulle övervinna bankkrisen. Våra förslag ”låg redan i luften” eller hade redan börjat genomföras (statsgarantier av bankernas inlåning, nya kapitaltillskott,

<sup>2</sup> Exempelen har jag lånat av Assar som återger mycket av reaktionerna i sina memoarer. I efterhand framstår särskilt de ilska reaktionerna som en intressant spegling av tidsandan.

avskiljandet av krislån i vissa banker till särskilda enheter), men möjligen påskyndade kommissionen genomförandet. Reformerna stärkte den svenska finanssektorn och bidrog till att Sverige inte drabbades lika hårt av den internationella finanskrisen 2008–09. I den svenska lösningen låg också, i enlighet med vårt förslag, att det var bankernas ägare, inte skattebetalarna som senare blev fallet i många europeiska länder, som i första hand skulle ta bankernas förluster.

Det allvarligaste problemet, menade vi, var den höga arbetslösheten och där föreslog vi ett antal ganska konventionella insatser. Vi underströk att det var viktigt att betala människor för att arbeta i stället för att inte arbeta – det som numera kallas ”arbetslinjen”. Vi gav också förslag på hur man i framtiden skulle sanera statsfinanserna för att få ned den offentliga sektorns samlade bruttoskuld från 70 procent av BNP till 40–45 procent, främst genom utgiftsminskningar. Detta uppnåddes sedan snabbare än vi hade räknat med. Återhämtningen underlättades av att kronan tilläts fortsätta att flyta, vilket vi också föreslagit, och den stora deprecieringen på ca 27 procent. En positiv nettoexport motverkade det inhemska efterfrågebortfallet. Men kommissionen tog inte ställning för att behålla en flytande växelkurs på lång sikt.

Ett antal förslag till regeländringar när det gällde stabiliseringspolitiken genomfördes också. Våra förslag utgick från det synsätt beträffande stabiliseringspolitiken som vuxit fram på 1980- och 1990-talet bland akademiska ekonomer. Det handlade om behovet av en ”regelstyrd” politik för att regering och centralbank inte ska frestas av kortsiktiga fördelar att avvika från en beslutad politisk strategi. I Sverige hade en sådan regelstyrd politik förordats under flera år av SNS Konjunkturråd under rubriken ”normpolitik”. I SNS tappning var det bibehållandet av en fast växelkurs som skulle disciplinera politiken, få ned inflationen och samtidigt bibehålla full selsättning.

Det synsätt som vid den här tiden slog igenom i många länder på penningpolitikens område byggde dock på en flytande växelkurs och att centralbanken gjordes oberoende och fick i uppgift att styra efter ett inflationsmål. Under inflytande av kommissionsledamoten Torsten Persson, som var expert i den sittande riksbanksutredningen, blev det också vårt förslag för Sverige. Modellen föll sig naturlig med den nu flytande växelkursen.

Kommissionens sekreterare, Per Molander, med en bakgrund i finansdepartementet hade skrivit en ESO-rapport om betydelsen av budgetregler för att styra finanspolitiken (Molander 1992). Den övergripande regel som föreslogs var att man först måste låsa ett utgiftstak för hela statsbudgeten och bestämma fördelningen mellan utgiftsområden, först därefter kan man besluta om enskilda budgetposter. Tidigare hade det varit tvärtom. Utgifterna summerades underifrån och upp, vilket självklart ofta innebar att de sammanlagda offentliga utgifterna blev större än vad riksdag och regering ursprungligen avsett. I uppstramningen av budgetprocessen ingick också att riksdagens finansutskott fick en starkare ställning och att budgetdoku-

mentet gjordes heltäckande och tydligt. Dessa reformer om förändrade regler har haft stor betydelse för den förda stabiliseringspolitiken sedan dess.

Flytande växelkurs, oberoende centralbank och ett strikt ramverk för budgetprocessen ses som självklara i dag men de var revolutionerande när de föreslogs i början av 1990-talet. Den flytande växelkursen (som ”uppstod” i november 1992 därför att det inte längre gick att försvara kronkursen) sågs länge som en tillfällig företeelse. Efter EMU-omröstningen 2003, då en övertygande majoritet av svenska folket sade nej till att ingå i den europeiska monetära unionen (EMU) är den numera allmänt accepterad. Många har varit särskilt förvånade över hur lönebildningen har kunnat fungera så väl utan det kritstreck som den fasta växelkursen innebar. Men problemet var ju att den fasta växelkursen i praktiken inte hade fungerat som något kritstreck, vilket ständiga kostnadskriser och devalveringar visade.

### *Strukturreformer*

Våra förslag till strukturreformer för att förbättra effektiviteten i den svenska ekonomin var viktiga men sällan nya. Ganska få kom att genomföras, särskilt inte på marknader med starka särintressen (i Assars terminologi, *insiders*) såsom arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. På bostadsmarknaden har problemen sin upprinnelse i hyresregleringen från andra världskriget som starkt gynnar dem som lyckats få ett förstahandskontrakt på en hyreslägenhet (*insiders*) på bekostnad av alla dem som inte kommer in på hyresmarknaden (*outsiders*). På arbetsmarknaden finns också en rad regler som gynnar dem som har jobb (*insiders*) på bekostnad av dem som försöker komma in på arbetsmarknaden (*outsiders*). Dessa ingrepp är nu väl cementerade trots att de har en rad negativa effekter på hur dessa viktiga marknader fungerar.

Regleringar adderas ofta till regleringar tills en marknad blir sönderreglerad. Vi föreslog därför att statliga regleringar skulle vara tidsbestämda (*sunset clauses*) och omprövas regelbundet. Det har inte genomförts. Ett annat förslag som inte genomförts var inrättandet av ett kommunrevisionsverk med samma uppdrag som Riksrevisionen fast riktat mot kommunerna. Ett sådant oberoende kontrollorgan behövs tveklöst. Kommunerna verkställer en stor del av den statligt beslutade välfärdspolitiken men det saknas en oberoende och kvalificerad granskning av hur det görs. Det är i medborgarnas intresse, inte kommunpolitikernas, att en sådan granskning sker. Politiker är inte änglar. Det är minst sagt anmärkningsvärt att ett kommunrevisionsverk ännu inte inrättats.

### *Politik och medier*

Det är lätt att förstå vilka förslag som föll i god jord och vilka som mötte motstånd. Bland förslagen till politiskt institutionella förändringar var det således enkelt att få gehör för förlängningen av riksdagsledamöternas mandatperioder från tre till fyra år. Förslaget syftade till att åtminstone något förlänga den politiska beslutshorisonten och göra det något lättare att fatta

långsiktigt nödvändiga men kortsiktigt impopulära beslut. Det lär ha fått effekt. Det brukar anses att den kraftfulla budgetsaneringen i mitten på 1990-talet inte skulle ha varit politiskt möjlig att genomföra om inte mandatperioden då hade utsträckts till fyra år.

Bland de många förslag som inte hörsammades var att halvera antalet riksdagsledamöter, att avskaffa landstingen, att intresseorganisationer inte ska finansieras genom skattemedel och, vilket dock hörsammats delvis, att partssammansatta organ inte bör ha beslutande eller rättstillämpande uppgifter varför exempelvis arbetsdomstolen och bostadsdomstolen borde avskaffas. De båda senare förslagen syftade till att minska det korporativa inslaget i svensk förvaltning. Här har vissa positiva förändringar faktiskt skett. Så har riksdagens jordbruksutskott ersatts av ett lite bredare miljö- och jordbruksutskott och bostadsutskottet har lagts ned (förslag nr 98). Vidare har specialdomstolar avskaffats, bostadsdomstolen på 1990-talet, marknadsdomstolen så sent som 2016 och funktionerna har överförts till de allmänna domstolarna (förslag nr 110). Arbetsdomstolen finns dock fortfarande kvar. Statsvetare menar att det har skett en ”avkorporatisering” i Sverige.

Kommissionen hade också kritiska synpunkter på mediernas roll i krishanteringen. Journalistiken fokuserade ofta på enskildheter såsom vilka grupper som ”drabbades” av en viss politik, vilket befrämjade särintressen på bekostnad av allmänna intressen. Medierna gjorde det därmed svårare att genomföra de nödvändiga åtgärderna. Väl medvetna om att det är känsligt när en statlig utredning klampar in på de fria mediernas domän inskränkte vi oss till ett förslag om att förbättra kvaliteten på journalistutbildningen (förslag nr 113). Det var ett förslag Assar månade mycket om. Ett annat var behovet av ökad läxläsning i skolan (en del av förslag nr 78). Båda visar hur stort och smått blandades bland de 113 reformförslagen.

De som har makt eller har fördelar av en viss politik har knappast något incitament att genomföra reformer som minskar deras makt och privilegier. Därför kan inte beslut om politikens spelregler fattas av de politiker eller intressenter som själva deltar i det politiska spelet. Det för direkt över till nästa rapport från Lindbeckkommissionen.

## 5. Makt och ansvar – en uppföljning av Lindbeckkommissionen

I Lindbeckkommissionens rapport, med titeln *Nya villkor för ekonomi och politik*, menade vi att villkoren för politiskt beslutsfattande var avgörande för hur ekonomin fungerade. Vår nästa rapport fördjupade sig i just den frågeställningen. Rapporten kom till för att SNS vd Hans Tson Söderström 1999 vände sig till Assar och mig med förslaget att Lindbeckkommissionens ledamöter skulle ansvara för SNS årliga Konjunkturrådsrapport. Efter mycket diskussion oss kommissionsmedlemmar emellan kom vi fram till vad en sådan rapport skulle handla om och vi accepterade erbjudandet från SNS.

Rapporten fick titeln *Politisk makt med oklart ansvar* och gavs ut som SNS Ekonomirådsrapport<sup>3</sup> 2000. Den väckte mycket lite uppmärksamhet och mycket få av de ca 30 reformförslagen genomfördes. Ändå menade vi själva att det var en mycket viktig rapport. Oklara ansvarsförhållanden och svaga eller obefintliga möjligheter för medborgarna att utkräva ansvar av politiska makthavare eller av tjänstemän i den offentliga sektorn är ett allvarligt problem i Sverige och har stor betydelse för kvaliteten i vår demokrati. Men reformer kan, som nämnts ovan, inte förväntas genomföras av de politiker som är direkt påverkade. Frågeställningarna, liksom besluten, måste föras till folket i beslutande folkomröstningar.

Ett aktuellt exempel är den folkomröstning som nyligen hölls i Italien då det italienska folket med överväldigande majoritet röstade för att minska antalet parlamentsledamöter i båda kamrarna med 30 procent. Beslutet innebar att Italien skulle få ett mer normalstort parlament i förhållande till sin befolkning, ungefär lika stort som Tysklands. Detta var knappast något som parlamentet själv skulle ha röstat fram. Ett annat exempel är det arbete som pågått på Island, där ett författningskonvent tillsatt av isländska folket har utarbetat ett förslag till ny grundlag som sedan godkänts av folket i en folkomröstning (2012). Hittills har dock det isländska parlamentet vägrat att ge det sitt godkännande (Gylfason 2018).<sup>4</sup>

SNS-rapporten är strukturerad som en principal-agent-analys av den offentliga sektorn uppdelad på stat, kommun, EU och individen. I den privata sektorn finns principal-agent-problem i form av principalens/uppdragsgivarens/aktieägarens möjlighet att utkräva ansvar av agenten/företagsledningen i ett aktiebolag. I den offentliga sektorn finns liknande problem med principalens/väljarens möjlighet att utkräva ansvar av agenten/beslutsfattare/politiker eller tjänstemän. Det är svårt för aktieägare att utkräva ansvar av företagsledningar men det är ingenting mot de svårigheter som finns för väljarna/medborgarna i den offentliga sektorn. Granskningen är otillräcklig, delegeringskedjorna är långa och snåriga och nära nog omöjliga för den enskilde att genomskåda. Sedan tillkommer att mekanismerna för ansvarsutkrävande är mycket svaga. Inte heller har man, som i den privata sektorn, möjlighet till *exit*.

Att faktiskt utkräva ansvar är viktigt om man vill förbättra kvaliteten i beslutsfattandet och den offentliga sektorns verksamhet. Rapporten redovisar en rad förslag som skulle förtydliga ansvarsförhållandena och underlätta för medborgarna att utkräva ansvar. Men detta väckte föga intresse när rapporten presenterades. Det var inte bara det att landet inte befann sig i en akut kris och att politikerna själva inte hade ett intresse av att granskas. Det berodde snarare på att politiska beslutsregler och institutioner är alltför abstrakta och att det är svårt att förstå hur de påverkar konkreta problem.

<sup>3</sup> Efter år 2000 återtog rådet sitt tidigare namn Konjunkturrådet trots att rapporterna sällan handlade om konjunkturfrågor.

<sup>4</sup> Gylfason (2018, s 41) citerar den amerikanska grundlagsfadern James Madison och skriver (min översättning): "Varje grundlag syftar till att bygga staket för att 'skydda folket från makthavarna'. Det är därför folket självt måste skriva grundlagen, inte politikerna".



Media intresserade sig inte. Inte ens Assars pedagogiska skicklighet kunde ändra på det.

Det ska bli intressant att se om den sittande Coronakommissionen, som ska analysera vem som hade ansvar för hanteringen av coronapandemin i Sverige våren 2020, kan göra frågeställningen mer konkret och brännande. Det återstår också att se om de brister som eventuellt kommer i dagen leder till att någon hålls ansvarig eller till institutionella reformer. En av Lindbeckkommissionens medlemmar, Torsten Persson, är ledamot i Coronakommissionen. Det inger förhoppningar.

## 6. Återstående reformer, nya kriser och ekonomernas roll

Många av de ännu inte genomförda reformförslag som framfördes i Lindbeckkommissionens båda rapporter kan behöva anpassas till dagens förhållanden. Klart är ändå att det vore värdefullt om många av de kvarvarande förslagen genomfördes. Assar själv pekade ofta på att en av de största utmaningar vi står inför är att integrera de många immigranter från fattiga länder som numera bor i Sverige och att integrationen försvåras av regleringarna på bostads- och arbetsmarknaden. Regleringarna på bostadsmarknaden hämmar byggandet – det går inte att bygga bort bostadsbristen så länge hyresregleringen i någon form finns kvar – och regleringarna på arbetsmarknaden gör det svårt för lågutbildade invandrare att få in en fot på arbetsmarknaden. Vad som till sist ska möjliggöra dessa reformer är oklart. Men de behöver genomföras.

Nya kriser kommer att inträffa och Assar var även i slutet av sitt liv fokuserad på hur de ska kunna lösas. I sitt sista publika framträdande, vid firandet av hans 90-årsdag i Aula Magna på Stockholms universitet, pekade han på de kriser man kan förvänta sig i framtiden – miljökriser, finanskriser och migrationskriser. Som alltid definierade han problemen på ett stringent sätt och skisserade hur de borde lösas. Framträdandet ägde rum den 10 mars 2020, när vi just började förstå att vi befann oss i början av en helt annorlunda kris, en global pandemi av oanad omfattning med potentiellt förödande konsekvenser. Det är inte alla kriser som kan förutses, men alla kriser måste mötas med kunskap och en förmåga till omprövning.

Det kan tyckas meningslöst att argumentera, som Lindbeckkommissionen gjorde, för reformer som knappast kommer kunna genomföras under överskådlig tid. Men Assars slutord vid hans 90-årsfirande var att ekonomer inte bör ta hänsyn till vad som anses vara ”politiskt möjligt” utan i stället bidra till att vidga ramarna för det politiskt möjliga. Han ansåg att det var viktigt att ekonomer deltar i samhällsdebatten och dessutom väljer samhällsekonomiskt relevanta problem i sin forskning. Han levde som han lärde.

## REFERENSER

Gylfason, T (2018), *Introduction. The New Icelandic Constitution. How Did It Come about? Where is it?* Reykjavik, <https://www.forlagid.is/vara/the-new-icelandic-constitution/>.

Lindbeck, A (2012), *Ekonomi är att välja*, Bonniers, Stockholm.

Lindbeck, A (2013), *Lindbeckkommissionen och framtiden*, *Ekonomisk Debatt*, årg 41, nr 4, s 5–17.

Lindbeck, A, P Molander, T Persson, O Petersson och B Swedenborg (2000), *Politisk makt med oklart ansvar*, Ekonomirådets rapport 2000, SNS Förlag, Stockholm.

Molander, P (1992), *Statsskulden och budgetprocessen*, Ds 1992:126, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Stockholm.

Jonung, L (2020), ”Kris och krispolitik under Bildregeringen – sett i dagens ljus”, i Ander, J-E, P Emilsson och A Tribberg (red), *Reformatorn – om Carl Bildt med fokus på åren som statsminister*, Studentförlaget Horisont, Stockholm.

SOU 1993:16, *Nya villkor för ekonomi och politik*, Betänkande från Ekonomikommisjonen, Allmänna förlaget, Stockholm.